

YUGOSLAVYA'DAN GELEREK EGE BÖLGESİNE YERLEŞEN TÜRK KÖKENLİ ARNAVUTLARA AIT DÜĞÜN GELENEKLERİ

**The Wedding Traditions of Turkish-Albanians Migrated from Former
Yugoslavia to Turkey and Settled In Aegean Region**

**Traditions nuptiales des Albanais d'origine turque venus de Yougoslavie
et établis dans la région de la Mer Egée**

Kadriye TÜRKAN*

ÖZET

İnsan hayatı doğum, evlenme ve ölüm gibi önemli dönemlere ayrılır. Yaşamın ikinci geçiş dönemini oluşturan evlenme, kadın ve erkek için bir dönüm noktasıdır. Evrensel karakter taşıyan düğünler sosyal, coğrafî ve ekonomik nedenlere bağlı olarak birtakım farklılıklar da içerir. Yurdumuzun çeşitli bölgelerinde ve Türklerin yaşadığı geniş coğrafya içinde yer alan Balkanlar'da evlenme törenleri, inanç ve pratikler açısından ufak tefek farklar taşır. Dolayısıyla evlenme ile ilgili uygulamalar, ait olduğu yerin kültürünü yansıtır.

Anahtar Kelimeler

Balkan, düğün, gelenek

ABSTRACT

The human life is divided into important periods such as birth, wedding and death. Wedding which is a milestone the second period is the most essential case for a man and a woman. Wedding, having a universal character illustrates a variety of differences depending on social, geographical and economical reasons. In some regions in of our country and in the large areas in Balkans where Turkish people live. There are small differences in some points as beliefs and practices in wedding. Hence practices in wedding reflects the culture of the respected.

Key Words

Balkans, wedding, tradition

1353'te Orhan Bey'in Çimbe kalesinin fethi ile Balkanlara açılan Türkler, güdülen iskan politikası çerçevesinde Anadolu halkının bir bölümünü, aileleriyle birlikte Rumeli diye adlandırdığımız Balkanlara yerleştirmişlerdir. Bölgeye yerleşen Türkler, burada beraberlerinde getirdikleri Anadolu kültürünü, İslam dini ve Balkan kültürüyle harmanlayarak, kendilerine özgü son derece zengin bir kültür oluşturmuşlardır.

Balkan Türkleri, bölgede huzurun bozulması, 93 Harbi ve I. Dünya Savaşıyla birlikte Sırpların direktme ve zulmüyle karşılaşmışlar, büyük sıkıntı ve yokluk çek-

miş, kayıplar vermişlerdir. Savaşlardan dolayı direnişleri yeterince destek bulamamış, istemeyerek de olsa evlerini, topraklarını ve sevdiklerini geride bırakarak tekrar Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmış, yerleşim alanı olarak da kendilerine daha çok Ege ve Marmara bölgesini seçmişlerdir. Her şeye rağmen Anadolu'ya geri dönüşlerinde; on dördüncü yüzyılın sonlarından, yirminci yüzyılın başlarına kadar yaşadıkları Rumeli'de oluşturdukları zengin kültürü, Arnavutça ve Boşnakça olmak üzere dili, gelenek ve göreneklerinin belli bir bölümünü büyük gayretlerle korumayı ve yaşatmayı başarmışlardır. Burada bu kültür-

* Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

rün, önemli bir parçasını teşkil eden Türk kökenli Arnavutlara ait evlenme ile ilgili adetlerden bahsedilecektir.

Arnavutlarda evlenme yaşı 18-25 arasındadır. Evlenme çağına gelen erkek çocuklarına; aile büyükleri ortak bir karar üzerine, evlenmek için aday belirler. Gelin adayında aranan yegane özellik iyi bir aileden geliyor olmasıdır. Seçilen kızın fiziksel özellikleri, güzel olup olmaması ile fazla ilgilenilmez. Bu nedendir ki, kızı görmek için teşebbüste bulunmaz, etraftan kız düğünde, gezmede görenlerden edindikleri bilgilerle yetinir, ama ailesini iyice araştırırlar. Erkek tarafı, gelin adayı olarak belirledikleri kızın, aile bakımından da kendilerine uygun olduğuna karar verdikten hemen sonra harekete geçer. Kayınpeder başta olmak üzere yakın akrabalarından ve kız tarafı üzerinde sözü geçenlerden 8-10 erkek, kızı istemek üzere kız evine gider. Kız isteme merasimi, kız ve erkek tarafının erkek bireyleri arasında gerçekleşir. Kız, gelenlerin karşısına çıkmaz. Kız istemeye damat adayı ve erkek tarafından hiçbir kadın gitmez.

Görücülerden en yaşlısı “Allah’ın emri, peygamberin kavliyle” diyerek kızı ister. Cevap olumlu ise kız tarafından kızı verdiklerine dair söz alınır. Nişan için gün belirlenir, bu genellikle söz kesiminden 15 sonraya denk gelir. Bu süre zarfında kız, erkek tarafından hiç kimseye görünmez, onlarla karşılaşmamak için çaba sarf eder.

Erkek tarafının, nişan hazırlıklarını çerçevesinde kızın yanı sıra, kız tarafının birinci dereceden akrabalarına yani kardeşler, amcalar, bunların eş ve çocuklarına hediye alması adettendir. Bu hediyeler, kızın annesine elbise, ayakkabı ya da terlik; babasına takım elbise, gömlek veya iç çamaşırı, erkek kardeşlere ve amcalara gömlek, kız kardeşlere ve yengelere elbiselik kumaş, çocuklara ise elbise ya da iç çamaşırı şeklindedir.

Nişan günü, kadınlar olmaksızın alınan hediyeler valizlere yerleştirilerek, kız evine doğru yola çıkılır. Kızın nişanlı oldu-

ğunun işareti olan alyans da kıza takılması düşünülen bütün altın takı ve diğer hediyelerle birlikte kız evine gönderilir. Kız evinde ise kızın kendi yakın akrabalarından ve komşularından 10-15 erkek, erkek tarafından gelen misafirleri karşılamak üzere hazır bulunur. Nişana da damat ve erkek tarafından hiçbir kadın katılmaz.

Kız evi, erkek tarafıyla birlikte törene katılan eş, dost ve akrabadan oluşan erkeklere bir yemek daveti verir. Yemekte çorba, kapama, börek, tespişte (kalbura bastı) ikram edilir. Yemekten sonra kahveler içilirken, kayınpeder oturduğu minderin altına kız evi ihtiyaç görsün diye para bırakır. Eğer kız tarafının bu paraya ihtiyacı yoksa ya da almak istemiyorlarsa, kayınpederi gözler ve parayı bırakmasını engeller. İlk bırakılan para alınır, kayınpeder birkaç kez daha aynı usulle kız evine para bırakır. Para getirme işi, kız evi “getirme” diyene kadar devam eder. Bu ziyaretlerde kayınpeder ve kayınpeder birlikte gelir.

Oğlan tarafı başka bir şehirden geliyorsa, nişanda kız evi tarafından bir gece misafir edilir. Kız tarafı da oğlan evine gönderilecek hediyeleri gelen valizlere yerleştirmek suretiyle aynı şekilde geri gönderir.

Nişanlılık döneminde kayınpeder ve kayınpeder belli aralıklarla kız evini ziyaret ederler. Bu geliş gidişler esnasında ailelerin maddi gücü göz önünde bulundurulur, düğün tarihi tespit edilir. Nişanlılık döneminin 1-1,5 yıl gibi uzun tutulduğu da olur. Düğün için, yaygın geçim kaynağı çiftçilik olduğundan, ilkbahar ya da sonbahar ayları tercih edilir. Kıza kendi ailesi çeyiz olarak sadece “sandık eşyası” verir.

Düğünden bir hafta önce iki tarafın büyükleri, bir araya gelerek elbise kesmeye gider. Erkek tarafının maddi durumu iyi ise gelinle birlikte, gelinin anne babasına da hediye alınır.

Erkek evinde düğünden üç gün önce misafirler için yemekler yapılmaya, yufkalar açılmaya başlanır. Kulaç (baklava benzeri şerbetli bir tatlı) adı verilen tatlının yapımı için kına gecesinden önceki üç sabah

kızlar, sıra ile birer kez olmak üzere un eler ve türküler söylerler.

Düğünden önceki gece, yani kına gecesinde her iki taraf kendi arasında eğlenir. Kıza kına yakılarak, kınalı eli duvara sürtülmek suretiyle baba evine izi bırakılır. Bu esnada acıklı türküler söyleyerek, gelini ağlatmak da yaygın bir gelenektir.

Düğün günü, erkek tarafında toplanan misafirlere düğün yemeği verildikten sonra, davullu ya da davulsuz olarak kız evine doğru erkekli-kadınli yola çıkarlar. Kız evi de kendi yakınlarını toplayarak, erkek tarafından gelecek olanları karşılamak için beklemeye başlar. Gelin hazırlanırken giyinmesine yardım eden kadın ki, bu genellikle yengelerden biridir, erkek tarafından gelen kadınlar, kız evine alınınca gelini odaya kapatır. Bahşiş alana kadar da dışarıya çıkarmaz. Daha sonra gelin, gelin alayında yer alan misafir kadınların ellerini öpsün diye dışarıya çıkarılır. Gelinin babası gelip kızının beline kırmızı renkteki gayret kuşağını bağlar. Gelin aile fertleriyle vedalaşır ve bu sırada bolca ağlaşılır.

Gelini babası, erkek kardeşi ya da amcası gelin arabasına bindirir ve erkek tarafına doğru yola çıkarılır. Gelin arabasına kayınpeder, kayınvalide, erkek tarafından yaşlı bir bayan dışında, elti ya da görümce-lerden biri de biner. Erkek tarafına gelindiğinde kayınpeder ve kayınvalide gelinin kollarına girerek, gerilen çarşafın arasından (görünmesin diye)gelini arabadan indirirler.Burada gelinin koltuğunun altına Kur'an-ı Kerim verilir, kucağına bolluk ve bereket simgesi olarak ekmek bırakılır. Üzerinden de bozuk para ve şeker serpilir. Ya ayağına kurban kesilir ya da uysal olsun diye eve girmeden önce koyun postuna bastırılır.

Gelin eve girince damat, onu ilk kez olarak gündüz gözüyle görsün diye, rahatça görebileceği bir yere çıkarılır.Akşam ezanıyla birlikte erkek tarafında“güvey sofrası”yapılarak ailenin erkeklerine yemek verilir. Ardından mevlit okutulur, ge-

line vekil tayin edilerek dini nikah kıyılır ve damat kapatılır.

Düğünden sonraki sabah, geline gelinliği giydirilerek, yakın akraba ve komşu erkekler çağrılıp, kayınvalidenin yol göstermesiyle el öptürülür.Bu sırada geline takı ya da para takılır. Gelenlere yemek verilir ve kulaç adı verilen tatlıdan ikram edilir, buna “kulaç kırmak” denir.

Öğleden sonra kadınlara “gelin yanı” yapılır.Amaç kadınların gelini ve çeyizini görmesi ayrıca bir araya gelip eğlenmesidir. Bir-iki yıllık gelinler de gelinliklerini giyip yeni geline eşlik ederler.Gelin üç gün evden çıkarılmaz. Süre dolduktan sonra yakın akrabadan kadınlarla birlikte en yakın akrabaya gezmeye gidilir.

Gelin alma sırasında oğlan ve kız tarafı ortaklaşa bir “el öpme” tarihi de belirlemiştir. Bu süre genelde düğünden 10-15 gün sonraya denk gelir. Zamamı geldiğinde kız tarafından bir gurup erkek, kıza alıp baba evine götürmek üzere oğlan evine gelirler.Gelenler için yapılan hazırlık üzerine erkek tarafında yemek verilir. Damat olmadan gelin, el öpmek ve bir süre kalmak üzere baba evine götürülür. El öpmeye “spare”denir. Aynı şehirde de otursalar verilen karara göre kız bir süre baba evinde kalır. Süre bitince damat, akrabalarıyla birlikte el öpmeye ve gelini almaya gider.

Gelin: Odadan çıkarken saygı gereği odadakilere arkasını dönmez, geri geri yürüyerek çıkar.

Aile büyüklerinin yanında çocuğunu kucağına almaz.

Erkek tarafından küçük çocuklar da dahil herkesin eli öpülür.

Görümcelere, kayınlara küçük de olsalar ismiyle değil “ hanım ya da efendi” diye hitap edilir.

Kaynak Kişi
Lütfiye TÜRKAN; Akhisar, 1951
Gölmarmara 1999